

Іван Петрович Булеєв

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-7912-3649

e-mail: Buleev.I.P@nas.gov.ua

Buleev.ivan@gmail.com,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ,

Дмитро Володимирович Зюзь

д-р філософії (PhD) у галузі

публічне управління та адміністрування

ORCID 0000-0002-5825-6696

e-mail: 31036@ukr.net,

Державна служба геології та надр України, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ГЕОЛОГОРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Постулатом є те, що держави, які мають значні природні ресурси (корисні копалини) мають потенціал до стрімкого розвитку. Хоча світовий досвід у ретроспективі демонструє приклади, коли країни маючи відносно бідні запаси корисних копалин (наприклад, Японія) демонструють прогресивний розвиток, а країни з відносно багатими природними ресурсами (так званий парадокс достатку) виступають сировинним придатком розвинених держав.

Україна, маючи в кінці ХХ століття у своїх надрах близько 5 відсотків мінерально-сировинного потенціалу світу та реалізуючи його в основному шляхом виробництва високотехнологічної продукції, з кожним роком зміщується в бік сировинної економіки. На це є різні причини, що виходить за межі цього дослідження.

Натомість, враховуючи, що переважна більшість розвіданих запасів корисних копалин є результатом праці державних геологічних підприємств ще радянських часів та в умовах всезростаючої потреби людства в корисних копалинах (товарах їхньої переробки), вичерпності (або досить довгого періоду відновлення) слід акцентувати увагу на необхідності проведення нових пошуково-розвідувальних робіт та переоцінки наявних перспективних об'єктів.

У світлі вищезазначеного актуалізується проблематика функціонування державних підприємств геологорозвідувальної галузі у контексті їх здатності до виконання відповідної роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджень з питань діяльності та розвитку державних підприємств геологорозвідувальної галузі (далі – ДП) не так багато. Частково вони розкриваються в роботах М. Євдошука, М. Малової, В. Кривошеєва, В. Макогона, Є. Іванової, Н. Лютої, Г. Лютого, Д. Золотарьової та інших. Таким чином, проблематика діяльності та розвитку ДП є маловивченою та потребує додаткового дослідження.

Метою статті є аналіз сучасного стану та визначення перспектив розвитку державних підприємств геологорозвідувальної галузі.

Виклад основного матеріалу. Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) постановою від 03.03.2021 р. № 179 затвердив Національну економічну стратегію на період до 2030 року (далі – Стратегія), в якій міститься досить ґрунтовний аналіз видобувної промисловості, зокрема, зазначається, що балансові запаси всіх горючих корисних копалин зменшилися порівняно з 2013 р., що свідчить про недостатній рівень пошуково-розвідувальних робіт та їх низькі темпи приросту, що є особливо критичним для вуглеводнів. Балансові запаси рудних корисних копалин та їх розробка з 2013 по 2018 р. зросли лише для руд кольорових металів (у 1,6 раза), для руд чорних та інших металів запаси зменшилися (на 10 відсотків та 4 відсотки відповідно), що також свідчить про відсутність достатнього обсягу розвідувальних робіт [1].

При цьому Д. Золотарьова зазначає, що починаючи з 1994 р. приріст розвіданих запасів більшості стратегічних видів корисних копалин не компенсує їх видобуток. Подальше зволікання із вжиттям дієвих заходів зумовить нестачу деяких видів власної мінеральної сировини, зниження рівня захисту національних інтересів. Крім традиційного імпорту нафти, газу, деяких кольорових і рідкісних металів, коксівного вугілля, магнєзиту, плавічового та польового шпату Україна вже сьогодні ввозить сірку, яку до 1992 р. експортувала щороку [2, с. 86].

Н. Люта та Г. Лютий також наголошують на значній ступінь відпрацьованості більшості родовищ і відсутність відновлення мінерально-сировинної бази (МСБ) через хронічне недофінансування геологорозвідувальних робіт. Зазначають, що найбільш інвестиційно привабливі об'єкти, розвідані за радянських часів. Відповідно інвестори й донині розвідувальні роботи проводять здебільшого на флангах відомих родовищ [3, с. 4-6].

У свою чергу В. Кривошеєв, В. Макогон та Є. Іванова взагалі зазначають, що за останні два десятиліття колись потужний і високоєфективний пошуковий геологорозвідувальний комплекс України разом з галузевою наукою майже зруйновано [4, с. 31].

Аналізуючи видатки державного бюджету України з 2003 по 2021 р. на розвиток МСБ (табл. 1, рис. 1) слід зазначити, що пік фінансування (для об'єктивності аналізу видатки розраховані в доларовому еквіваленті) припадає на 2007 р. – 123 млн дол. США. Після світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. прослідковується поступове скорочення фінансування. Так, у 2009 р. порівняно з 2007 р. відбувається падіння видатків на 30 відсотків, яке з року в рік

тільки наростало. З 2015 по 2021 р. фінансування на розвиток МСБ коливається в межах 4,7–3,7 млн дол. США (100 млн грн). У 2021 р. порівняно з 2007 р. видатки становлять тільки 3 відсотки! Що стосується перспектив, то в проєкті Закону про Державний бюджет України на 2022 рік на розвиток МСБ передбачено 100 млн грн, відповідно фінансування продовжується за залишковим принципом.

Таблиця 1

Видатки державного бюджету України на розвиток мінерально-сировинної бази

Роки	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2022 (план)
Видатки, млн грн	250	372	616	668	500	198	100	100	100	100	100
Видатки, млн дол. США	47	71	123	86	63	25	4,7	3,8	4	3,7	-

Складено авторами на основі джерел [6; 7].

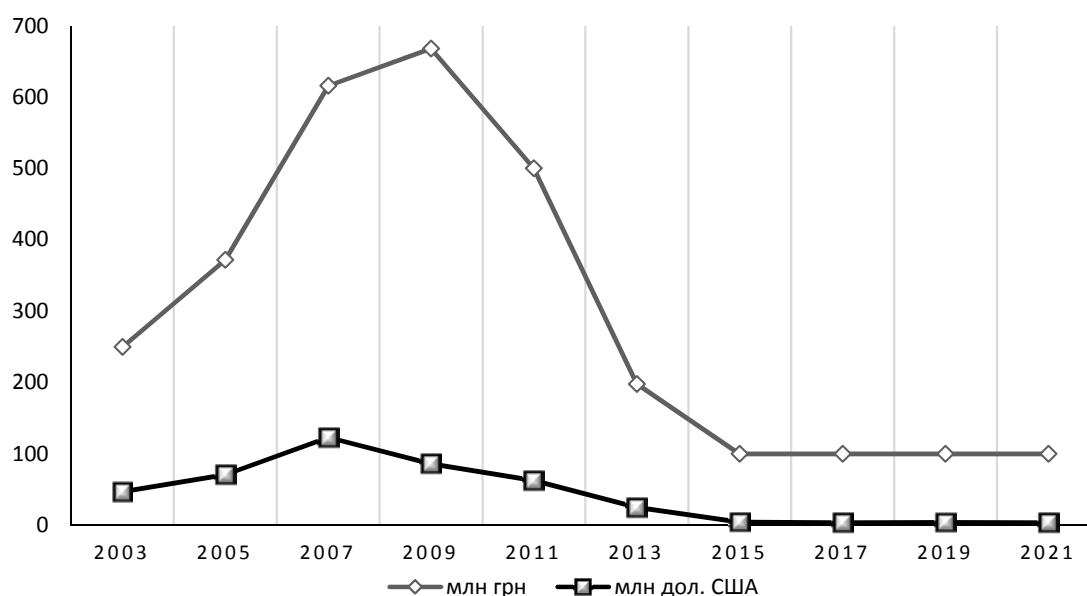

Рис. 1. Динаміка видатків державного бюджету України на розвиток мінерально-сировинної бази

Складено авторами на основі джерел [6; 7].

Ураховуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що мінерально-сировинний потенціал України не використовується повною мірою та певним чином уповільнює економічний розвиток держави. У такий спосіб, існує потреба в удосконаленні існуючих підходів державної політики до розвитку МСБ (розробка комплексу заходів по відновленню широкомасштабних геологорозвідувальних робіт).

Частково такі заходи (завдання) містяться у Стратегії (Напрямок 12. Видобувна промисловість), зокрема, за стратегічною ціллю 1 передбачено:

- покращення пошуково-розвідувальних робіт (завершення регіонального геологічного вивчення територій, картування територій масштабу 1:200000 за рахунок держави; забезпечення захищеного і постійного державного фінансування геологорозвідувальних робіт);

- збільшення державної підтримки георозвідки на період 2021–2030 років [1].

Розуміючи, що стратегія це не концепція чи програма, все ж таки вона наповнена досить декларатив-

ними орієнтирами та нереалістичними цільовими індикаторами (наприклад, залучення 2 млрд дол. США внутрішніх і зовнішніх інвестицій у розвідку та освоєння родовищ щороку [1]). Також не зовсім зрозуміло, хто буде реалізовувати поставлені завдання та хто спроможний на такі масштабні роботи (особливо завершення регіонального геологічного вивчення територій та картування територій масштабу 1:200000).

Як справедливо зауважується у Національній асоціації добувної промисловості України – плани дуже амбітні, проте чи здатні ми їх впровадити у життя [5]. Адже якщо спиратися на державні підприємства геологорозвідувальної галузі, то на сьогодні вони перебувають у досить скрутному становищі. Більше того, з кожним роком відбувається звуження їхньої діяльності.

Так, якщо у 2011 р. до сфери управління Державної служби геології та надр України (центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр [8]) відповідно до розпорядження

КМУ від 31.08.2011 р. № 810-р [9] передано 12 підприємств (табл. 2), то вже в 2021 р. їх залишається тільки 7, а точніше 6, адже Казенне підприємство «Південний еколого-геологічний центр» знаходиться на території АР Крим. При цьому деякі підприємства мають заборгованість із заробітної плати, а також

значний податковий борг. Проблемою є й те, що роками не призначаються керівники підприємств, а їх роботу здійснюють виконуючі обов'язки, така ситуація (у ретроспективі) стосується і Державної служби геології та надр України.

Таблиця 2

**Перелік цілісних майнових комплексів
державних підприємств, що належать до сфери управління
Державної служби геології та надр України***

Код згідно з ЄДРПОУ	Станом на 2011 р.	Станом на 2021 р.
25119860	Державне регіональне геологічне підприємство "Донецькгеологія"	Не перебуває у процесі припинення
01432150	Казенне підприємство "Південукргеологія"	Реорганізоване шляхом перетворення у державне комерційне підприємство (на підставі розпорядження КМУ від 26.08.2020 р. № 1052-р). Податковий борг на 01.09.2021 р. – 33, 7 млн грн. Заборгованість із заробітної плати на 24.06.2021 р. – 12,1 млн грн
25398506	Північне державне регіональне геологічне підприємство "Північгеологія"	Реорганізоване шляхом виділення частини майна з утворенням на його базі державного підприємства "Українська геологічна компанія" (на підставі розпорядження КМУ від 12.10.2011 р. № 1100-р), код ЄДРПОУ 38078094 – не перебуває у процесі припинення
01432761	Державне геофізичне підприємство "Укргеофізика"	Не перебуває у процесі припинення
01432859	Державне науково-виробниче підприємство "Державний інформаційний геологічний фонд України"	Не перебуває у процесі припинення
14308279	Казенне підприємство "Кіровгеологія"	Не перебуває у процесі припинення Податковий борг на 01.09.2021 р. – 12, 2 млн грн
01432032	Український державний геологорозвідувальний інститут	Передане до сфери управління Фонду державного майна (на підставі розпорядження КМУ від 12.08.2020 № 1010-р)
25361584	Східне державне регіональне геологічне підприємство	Передане до сфери управління Фонду державного майна (на підставі розпорядження КМУ від 12.08.2020 № 1010-р)
01432144	Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство	Передане до сфери управління Фонду державного майна (на підставі розпорядження КМУ від 12.08.2020 р. № 1010-р)
34112754	Державне підприємство "Бурштин України"	Передане до сфери управління Фонду державного майна (на підставі розпорядження КМУ від 12.08.2020 р. № 1010-р)
23450378	Казенне підприємство "Південний еколого-геологічний центр"	Знаходиться в АР Крим (м. Сімферополь), що унеможливило здійснення заходів з управління суб'єктом господарювання
16394030	Державне геологічне підприємство "Державна комісія з експертизи геологічних проєктів та кошторисів "Геоекспертиза"	Діяльність припинена

* Не враховано приватне акціонерне товариство «Національна акціонерна компанія «Надра України». Складено авторами на основі джерел [9-13].

Окремо слід наголосити, що діяльність Державного комерційного підприємства «Південукргеологія» практично зупинена, а Державне геофізичне підприємство «Укргеофізика» працює неповний робочий тиждень (лише три дні).

Український державний геологорозвідувальний інститут (далі – УкрДГРІ), Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство, Східне державне регіональне геологічне підприємство, Державне підприємство «Бурштин України» відповідно до розпорядження КМУ від 12.08.2020 р. № 1010-р [13] передані (зі значною податковою, кредиторською заборгованістю, боргами по заробітній платі) зі сфери управління Державної служби геології та надр України (далі – Держгеонадра) до сфери управління Фонду державного майна України (далі – ФДМУ). Відповідно стає очевидним (враховуючи умови, які склалися в геологорозвідувальній галузі), що підприємства передані не для їх реструктуризації та розвитку.

При цьому справедливо зауважити, що з метою збереження ресурсів для реалізації державної політики

у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, Держгеонадра провели своєчасну роботу щодо часткової оптимізації державної власності та людських ресурсів (наукового потенціалу) шляхом переведення працівників, а також передачі об'єктів нерухомого майна та іншого окремого індивідуально визначеного майна з балансу зазначених підприємств на баланс державних підприємств, що продовжують перебувати у сфері управління Держгеонадр.

Водночас слід зазначити, що рішенням Ради національної безпеки і оборони від 16.07.2021 р., введеним в дію Указом Президента України від 23.07.2021 р. №306/2021 [14], КМУ доручено вжити заходів щодо включення деяких державних підприємств, зокрема, УкрДГРІ до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації. У світлі вищезазначеного не зовсім стає зрозумілою логіка прийняття управлінських рішень, а також подальша діяльність УкрДГРІ. Тобто чи повернуть підприємство до сфери управління галузевого органу (Держгеонадра), чи все ж таки воно залишиться у підпорядкуванні цент-

рального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який у першу чергу реалізує державну політику у сфері приватизації (ФДМУ).

Таким чином, структурно-галузеву політику і державну політику в цілому можна охарактеризувати як несистемну, нелогічну та позбавлену стратегічного планування. Причин щодо недосконалості такої політики можна назвати багато, з найголовніших слід виділити політичні кризи, швидку зміну керівників державного апарату, некомпетентність тощо.

Про незадовільний стан ДП йдеться і в Загальнодержавній програмі розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року (далі – Програма). Зокрема, наголошено, що значна частина підприємств геологічної галузі має суттєве зношення і морально застаріле технічне оснащення, помітна частка якого придбана ще за часів СРСР, що суттєво гальмує розвиток МСБ в цілому. Проте, у Програмі передбачено і фінансування на технічне переоснащення галузі, наприклад, у 2016–2030 рр. в обсязі до 10 відсотків витрат на геолого-розвідувальні роботи (далі – ГРР) [15], але зважаючи на обсяги видатків у 2016–2021 рр. (див. табл. 1) стає очевидним, що до оновлення матеріальної бази ще далеко.

Рахункова палата України у звіті про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на розвиток мінерально-сировинної бази (2019 р.) також наголошує на вищезазначеній проблемі. Так, на період 2011–2018 рр. Програмою був запланований обсяг видатків державного бюджету загалом 10 452,8 млн грн, а фактичні витрати становили тільки 1 785,4 млн грн. При цьому на технічне переоснащення підприємств геологічної галузі в 2011–2018 рр. кошти планувалися та фактично виділялися лише в 2012 р. в обсязі 0,9 млн грн (0,1 відсотка планових обсягів Програми). Відповідно невиділення належних коштів державного бюджету на виконання завдань та заходів Програми спричинило недовиконання запланованих регіональних геологічних досліджень і, в результаті, – недоотримання запланованих приростів запасів і ресурсів корисних копалин [16, с. 24–25].

Ситуацію частково може виправити (у разі виконання) вже згадане рішення Ради національної безпеки і оборони від 16.07.2021 р. у частині доручення КМУ щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України стосовно зарахування до спеціального фонду державного бюджету зі спрямуванням на проведення геологорозвідувальних пошукових і пошуково-оцінювальних робіт, передбачених відповідними державними програмами, надходжень від:

- рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення у розмірі 0,5 відсотка;
- рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату у розмірі 1 відсотка;
- збору за видачу спеціальних дозволів на користування надрами без проведення аукціонів у розмірі 25 відсотків;
- продажу спеціальних дозволів на користування надрами на аукціонах у розмірі 25 відсотків;
- плати за надання в користування геологічної інформації, що є державною власністю, у розмірі 25 відсотків [14].

Також у захист державної політики логічно опонувати, що Україна має ринкову економіку, а більшість ДП є комерційними. Відповідно вони мають самостійно заробляти кошти на свій розвиток. З цим частково можна погодитись, якщо не брати до уваги стратегічність галузі для економіки України та безпеку держави в цілому.

Водночас, якщо враховувати оподаткування та дивідендну політику, то комерційна основа ДП нівелюється. Адже на сьогодні підприємства платять до державного бюджету податок на прибуток у розмірі 18 відсотків та 80 відсотків відрахувань від чистого доходу (з 01.01.2019 по 01.01.2020 р. – 90 відсотків [0]), останнє не дозволяє вчасно оновлювати основні засоби виробництва, а також не сприяє підприємницькій ініціативі.

Також варто зазначити, що ДП переобтяжені майном (нерухомим та рухомим), яке роками не використовується у виробництві. М. Євдошук ще у свій час наголошував, що занадто висока частка персоналу займається підтриманням непродуктивних лабораторій, транспортних засобів, бурового обладнання та будівель порівняно зі співробітниками, що працюють із сучасними інформаційними технологіями, геоінформаційними системами тощо [18, с. 5]. Частково таке майно йде на малу приватизацію, оренду, частково передається до сфери управління інших органів, уповноважених управляти державним майном.

За таких умов важливо провести оптимізацію основних засобів. Але вихідною точкою має бути не сучасний стан, коли все майно по суті є надлишковим, адже ДП практично роками незавантажені роботою, а *гіпотетичний* стан підприємств, коли вони мають державне замовлення (фінанси), ресурси (у т.ч. людські), мобільність (обумовлену забезпеченістю сучасною технікою та технологіями). Оптимізація у такій площині дозволить реально визначити майно, яке потрібне для здійснення виробничої діяльності та майно, яке є надлишковим.

Критика щодо вищезазначеного приймається, адже виходячи із сучасних підходів, що застосовуються до управління ДП, галузями та економікою в цілому, то надані пропозиції виглядають абсурдними. Водночас, якщо виходити з позиції змішаної економіки, вседержавного планування, випереджаючого державного інвестування тощо [19;22], зазначені пропозиції набирають свою актуальність.

Продовжуючи аналіз сучасного стану ДП слід наголосити на проблемі кадрового забезпечення (табл. 3, рис. 2), адже на сьогодні значна частина фахівців геологічної галузі – це люди передпенсійного та пенсійного віку.

Стратегією (Напрямок 12. Видобувна промисловість), зокрема, за стратегічною ціллю 2 передбачені заходи щодо збільшення підготовки фахівців з геології у закладах фахової передвищої, вищої освіти, включаючи державне (регіональне) замовлення. При цьому слід зауважити, що проблему потрібно ставити не в площині збільшення підготовки фахівців, а в площині їх залучення до роботи в геологічній галузі.

Щодо останнього, то Держгеонадра проводить цілеспрямовану роботу із закладами вищої освіти України для залучення молодих фахівців, а також для налагодження співпраці та встановлення міцних зв'язків між закладами підготовки кадрів і виробництвом [20]. Але насправді такий підхід буде малоєфективним,

Вікова структура працівників геологічної галузі (станом на кінець 2021 р.)

	До 25 років (кількість в одиницях)	25-35 років (кількість в одиницях)	35-55 років (кількість в одиницях)	55-60 років (кількість в одиницях)	Понад 60 років (кількість в одиницях)
Працівники геологічної галузі: фахівці* (геологи, гідрогеологи, геохіміки, технологи, інженери тощо)	24	63	240	70	173

* У тому числі фахівці, що займають керівні посади.

Складено авторами на основі звітності ДП (ДНВП «Державний інформаційний геологічний фонд України», ДП «Українська геологічна компанія», ДГП «Укргеофізика», КП «Кіровгеологія»).

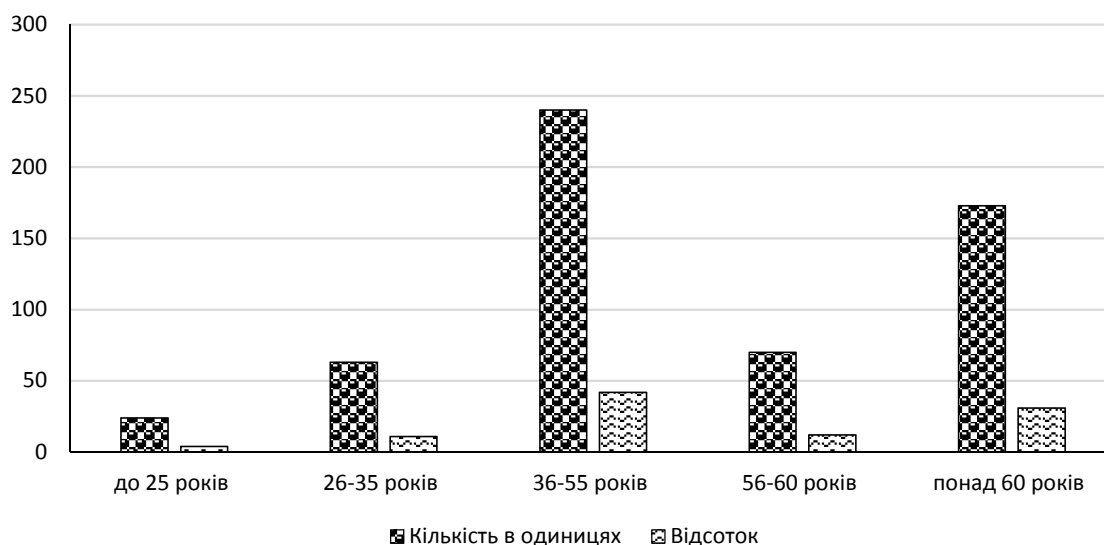

Рис. 2. Вікова структура працівників геологічної галузі

Складено авторами на основі звітності ДП (ДНВП «Державний інформаційний геологічний фонд України», ДП «Українська геологічна компанія», ДГП «Укргеофізика», КП «Кіровгеологія»).

адже головною перепоною в залученні молоді залишається з одного боку незадовільний стан підприємств, а з іншого – неконкурентний рівень заробітної плати.

Так, у Галузевій угоді на 2020-2022 роки між Держгеонадрами і Всеукраїнською профспілкою працівників геології, геодезії та картографії (далі – Галузева угода) встановлено, що посадові оклади керівних працівників та фахівців казенних, державних регіональних, державних геологічних та геофізичних підприємств, організацій, науково-виробничих підприємств і науково-дослідних організацій визначаються множенням законодавчо встановленого розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб на коефіцієнти кратності тарифних ставок (окладів). Останній залежить від середньооблікової чисельності працюючих в еквіваленті повної зайнятості в середньому за рік. Якщо взяти за середню чисельність по ДП 101 – 500 осіб (що є найбільш реалістичним показником), то коефіцієнт становить від 2,81 до 7,17 [21].

Прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на 01.07.2021 р. – 2379 грн, тож посадовий оклад керівних працівників та фахівців ДП коливається в межах від 6684,99 грн до 17057,43 грн. При цьому на максимальний дохід (з урахуванням наявності досвіду роботи) можуть розраховувати лише головні інженери

та геологи. Водночас Галузевою угодою (за різних на те умов) передбачена й система доплат і надбавок до місячних посадових окладів працівників.

Таким чином, молодий фахівець після вузу як правило отримує оклад в розмірі від 6684,99 грн, а також доплати і надбавки, які в кращому випадку доходять до 100 відсотків від окладу. При цьому, якщо врахувати податки (на доходи фізичних осіб – 18 відсотків та військовий збір – 1,5 відсотка), то про конкурентний рівень оплати праці говорити не доводиться.

Синтезуючи вищевикладене, слід зазначити, що тенденція йде до поступового звуження діяльності ДП. Така політика є свідомою та скоріше за все мотивованою так званою «більшою ефективністю приватного сектору».

З останнім важко погодитись, адже ефективність того чи іншого підприємства залежить не від сектору до якого воно відноситься (державного або приватного), а від якості управління таким об'єктом [19, с. 69]. Більше того, уміле використання державного сектору та фінансових ресурсів держави може сприяти прискореному розвитку економіки в цілому [19, с. 158-174].

Водночас, як зазначається у Національній асоціації добувної промисловості України, занепад багатьох державних геологічних підприємств, комерціалізація видобувної галузі та розвиток надрокористування сприяли виникненню приватного геологічного сектору. З'явилися нові геологічні компанії (інженерно-геологічні, геологічні та бурові), які взяли на себе функції виконання розвідувальних робіт, але вже за замовленнями приватних гірничих компаній [5].

З урахуванням тенденцій та сучасного стану ДП можна прогнозувати, що найближчим часом відбудеться заміщення їх діяльності приватними геологічними компаніями (можливо навіть компаніями з іноземним капіталом або взагалі нерезидентами). З суто економічної (ринкової, яка на сьогодні є домінуючою) точки зору питань не виникає, адже формується конкурентне середовище, де одні компанії утворюються, інші припиняють або змінюють вид своєї діяльності тощо. А от з точки зору стратегічного розвитку геологічної галузі, від якої напряму залежить як розвиток вітчизняного господарства, так і безпека держави, питання виникають. Адже за такого ходу обставин слід враховувати:

- можливість припинення діяльності того чи іншого приватного підприємства (групи підприємств) з різних на те причин, наприклад, унаслідок економічної кризи або несприятливої ринкової кон'юнктури тощо;

- додаткове навантаження на валютні резерви держави (як правило компанії з іноземним капіталом/нерезиденти чистий дохід виводять з країни);

- збереження державної таємниці (секретної інформації) пов'язаної з ГРР та її результатами тощо.

При цьому слід зазначити, що одним із очікуваних результатів виконання Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року є проведення силами спеціалізованих державних підприємств різних видів геологорозвідувальних робіт (у тому числі розвідувальних та експлуатаційних) у країнах третього світу [15]. Таким чином, спостерігається невідповідність запланованим цілям державної політики та їх виконанням – декларується розвиток, а на практиці занепад. Проте, до завершення Програми ще є 9 років...

Висновки і пропозиції. Проблеми виявлені під час аналізу сучасного стану ДП та пропозиції щодо перспектив їх розвитку можна звести до таких:

1. Значна частина ДП має суттєве зношення і морально застаріле технічне оснащення спричинене критичним недофінансуванням на такі цілі. Спостерігається кореляція між фінансуванням на розвиток МСБ та реальним станом ДП. Така ситуація потребує приведення державних видатків на розвиток МСБ у відповідність до запланованих показників Програми, що в результаті дозволить завантажити підприємства роботою та посприє оновленню основних засобів виробництва (бурового обладнання; геофізичної апаратури; автотранспорту для польових робіт; геодезичного, лабораторного обладнання; технічного та програмного забезпечення обробки інформації; реконструкції виробничих приміщень тощо).

2. Роками не призначаються керівники підприємств (їх роботу здійснюють виконуючі обов'язки), що ускладнює розвиток підприємств у стратегічному аспекті. Галузь має функціонувати на основах професіоналізму та персональної відповідальності.

3. Обсяги відрахувань ДП частини чистого прибутку до державного бюджету не дозволяють вчасно оновлювати основні засоби виробництва, а також не сприяють підприємницькій ініціативі. Таким чином, варто передбачити заходи зі стимулювання розвитку ДП, наприклад, удосконалити нормативно-правові акти у контексті запровадження регресивної дивідендної політики, тобто чим більший чистий дохід, тим менші відрахування до державного бюджету (за умов спрямування щонайменше 70 відсотків чистого прибутку (доходу) від своєї діяльності на виконання інвестиційної програми).

4. Переважна більшість фахівців геологічної галузі – це люди передпенсійного та пенсійного віку. Відповідно така ситуація породжує ризики щодо здатності держави в найближчій перспективі розвивати власну МСБ. Таким чином, варто оновити політику залучення молодих фахівців до роботи в ДП шляхом запровадження конкурентного рівня заробітної плати та покращення умов праці.

5. Структурно-галузева та державна політика в цілому є несистемною, нелогічною, позбавленою стратегічного планування. Також спостерігається невиконання запланованих цілей програмних документів. Все це нашоухує на потребу у відновленні державного планування в рамках єдиної та цілісної організації розвитку всієї економіки (**всдержавний план** від ГРР, видобутку, переробки, виготовлення кінцевої високо-технологічної продукції до постачання та споживання). Такий план має розроблятися на основі принципу взаємопроникнення – знизу вгору та зверху вниз (а також з урахуванням наступних принципів: випереджаюче зростання капіталовкладень; випереджаюче вивчення та розвиток природних продуктивних сил; випереджаюче створення інфраструктури; впровадження передових технологій та нової техніки; постійне зростання продуктивності праці та зниження витрат [22, с. 53-56]). Плануючим органом може виступити Міністерство економічного розвитку, яке на сьогодні має всі необхідні ресурси для реалізації такої діяльності.

Напрями подальших досліджень:

- визначити доцільність/недоцільність корпоративізації державних підприємств геологорозвідувальної галузі та окреслити можливий ефект від таких дій;

- визначити доцільність/недоцільність державно-приватного партнерства в геологорозвідувальній галузі та окреслити можливий ефект від такої співпраці;

- удосконалити державну політику розвитку МСБ (розробка комплексу заходів по відновленню широкомасштабних геологорозвідувальних робіт).

Список використаних джерел

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.

2. Золотарьова Д. М. Деякі правові проблеми розвитку мінерально-сировинної бази України. *Право та інновації*. 2017. №1. С. 85–90.

3. Люта Н. Г., Лютий Г. Г. Перспективи української геології – дерегуляція чи сталий розвиток? *Мінеральні ресурси України*. 2015. №2. С. 3–6.

4. Кривошеев В. Т., Макогон В. В., Іванова Є. З. Основний резерв прискореного ефективного від-

криття родовищ нафти й газу в Україні. *Мінеральні ресурси України*. 2019. №1. С. 31–37.

5. Малова М. Розвідка родовищ надр: хто в Україні займається геологорозвідкою? *Національна асоціація добувної промисловості України*. 2021. URL: <http://neiau.org/rozvidka-rodovysyh-nadr-hto-v-ukrayini-zajm-ayetsya-geolorozvidkoju/>.

6. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.

7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?cn%5B%5D=USD&startDate=20.10.2003&endDate=27.10.2021>.

8. Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України: Постанова КМУ від 30.12.2015 р. № 1174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text>.

9. Про передачу цілісних майнових комплексів державних підприємств, установ та організацій до сфери управління Державної служби геології та надр: Розпорядження КМУ від 31.08.2011 р. № 810-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810-2011-%D1%80#Text>.

10. Перелік державних геологічних підприємств та організацій, що належать до сфери управління Державної служби геології та надр України. URL: <https://www.geo.gov.ua/geologichna-galuz/pidpryemstva/>.

11. Казенне підприємство "Південурггеологія". URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/01432150/.

12. Казенне підприємство "Кіровгеологія". URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/14308279/.

13. Про передачу об'єктів державної власності до сфери управління Фонду державного майна: Розпорядження КМУ від 12.08.2020 р. № 1010-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2020-%D1%80#Text>.

14. Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави: Рішення Ради національної безпеки і оборони України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0046525-21#n2>.

15. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року: Закон України від 21.04.2011 р. № 3268-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17#Text>.

16. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на розвиток мінерально-сировинної бази. Рахункова палата України. 2019. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/8-3_2019/Zvit_8-3-2019.pdf.

17. Про затвердження Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями: Постанова КМУ від 23.02.2011 р. № 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2011-%D0%BF#Text>.

18. Євдошук М. І. Деякі питання розвитку геологічної галузі України в умовах євроінтеграції. *Мінеральні ресурси України*. 2015. №1. С. 3–6.

19. Зюзь Д. В. Публічна політика у сфері управління розвитком державних підприємств України :

дис. д-ра філос. (PhD) у галузі публічне управління та адміністрування. Харків, 2020. 223 с.

20. Держгеонадра: нові можливості для молодих фахівців. 2021. URL: <https://www.geo.gov.ua/derzh-geonadra-novi-mozhlyvosti-dlia-molodykh-fakhivtsiv/>.

21. Галузева угода на 2020 – 2022 роки між Державною службою геології та надр України і Всеукраїнською профспілкою працівників геології, геодезії та картографії (зі змінами) // Держгеонадра. URL: <https://www.geo.gov.ua/sectoral-agreements/>.

22. Галушка А. С., Ниязметов А. К., Окулов М. О. Кристалл роста к русскому экономическому чуду. Москва, 2021. 360 с.

References

1. Natsionalna ekonomichna stratehiia na period do 2030 roku [National Economic Strategy until 2030]. (2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> [in Ukrainian].

2. Zolotarova, D. M. (2017). Deaki pravovi problemy rozvytku mineralno-syrovynnoi bazy Ukrainy [Some legal problems of development of mineral resource base of Ukraine]. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, 1, pp. 85–90 [in Ukrainian].

3. Liuta, N. H., Liutyi, H. H. (2015). Perspektyvy ukrainsoi heolohii – derehuliatytsiia chy stalys rozvytok? [Prospects of Ukrainian geology - deregulation or sustainable development?]. *Mineralni resursy Ukrainy – Mineral resources of Ukraine*, 2, pp. 3–6 [in Ukrainian].

4. Kryvosheiev, V. T., Makohon, V. V., Ivanova, Ye. Z. (2019). Osnovnyi rezerv pryskorenoho efektyvnoho vidkryttia rodovysyh nafty y hazu v Ukraini [The main reserve of accelerated effective discovery of oil and gas fields in Ukraine]. *Mineralni resursy Ukrainy – Mineral resources of Ukraine*, 1, pp. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.31996/mru.2019.1.31-37> [in Ukrainian].

5. Malova, M. (2021). Rozvidka rodovysyh naдр: khto v Ukraini zaimaetsia heolorozvidkoju? [Exploration of subsoil deposits: who in Ukraine is engaged in geological exploration?]. *National Association of Extractive Industries of Ukraine*. Retrieved from <http://neiau.org/rozvidka-rodovysyh-nadr-hto-v-ukrayini-zajmayetsya-geolorozvidk-oyu/> [in Ukrainian].

6. Ofitsiyniy sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Ofitsiyniy kurs hryvni shchodo inozemnykh valiut [Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies]. (2021). *National Bank of Ukraine*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?cn%5B%5D=USD&startDate=20.10.2003&endDate=27.10.2021> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu heolohii ta naдр Ukrainy: Postanova KМУ vid 30.12.2015 r. № 1174 [On approval of the Regulation on the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of 30.12.2015 № 1174]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

9. Pro peredachu tsilisnykh mainovykh kompleksiv derzhavnykh pidpryemstv, ustanov ta orhanizatsii do sfery upravlinnia Derzhavnoi sluzhby heolohii ta naдр: Rozporiadzhennia KМУ vid 31.08.2011 r. № 810-r [On the transfer of integral property complexes of state enterprises, institutions and organizations to the sphere of

management of the State Service of Geology and Subsoil: Order of the Cabinet of Ministers of 31.08.2011 № 810-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810-2011-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

10. Perelik derzhavnykh heolohichnykh pidpriemstv ta orhanizatsii, shcho належать до сфери управління Державної служби геології та надр України [List of state geological enterprises and organizations belonging to the sphere of management of the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine]. Retrieved from <https://www.geo.gov.ua/geologichna-galuz/pidpriemstva/> [in Ukrainian].

11. Kazenne pidpriemstvo "Pivdenukrheolohiia" [State Enterprise "Southern Geology"]. Retrieved from https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/01432150/ [in Ukrainian].

12. Kazenne pidpriemstvo "Kirovheolohiia" [State Enterprise "Kirovgeology"]. Retrieved from https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/14308279/ [in Ukrainian].

13. Pro peredachu ob'ektiv derzhavnoi vlasnosti do sfery upravlinnia Fondu derzhavnoho maina: Rozporiadzhennia KMU vid 12.08.2020 r. № 1010-r [On the transfer of state property to the sphere of management of the State Property Fund: Order of the Cabinet of Ministers of 12.08.2020 № 1010-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

14. Pro stymuliuвання poshuku, vydobutku ta zbahachennia korysnykh kopalyn, yaki maiut stratehichne znachennia dlia staloho rozvytku ekonomiky ta oboronozdatsnosti derzhavy: Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy [On stimulating the search for, extraction and enrichment of minerals of strategic importance for the sustainable development of the economy and the state's defense capabilities: Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0046525-21#n2> [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Zahalnoderzhavnoi prohramy rozvytku mineralno-syrovynnoi bazy Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 21.04.2011 r. № 3268-VI [On approval of the National program for the development of the mineral resource base of Ukraine for the period up to 2030: Law of Ukraine of April 21, 2011 № 3268-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17#Text> [in Ukrainian].

16. Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystannia koshtiv derzhavnoho biudzhetu, spriamovanykh na rozvytok mineralnosyrovynnoi bazy [Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of state budget funds aimed at the development of mineral resources]. (2019). *Accounting Chamber of Ukraine*. Retrieved from https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/8-3_2019/Zvit_8-3-2019.pdf [in Ukrainian].

17. Pro zatverdzhennia Poriadku vidrakhuvannia do derzhavnoho biudzhetu chastyny chystoho prybutku (dokhodu) derzhavnymy unitarnymy pidpriemstvamy ta yikh obiednanniamy: Postanova KMU vid 23.02.2011 r. № 138 [About the statement of the Order of deduction to the state budget of a part of net profit (income) by the state unitary enterprises and their associations: Resolution of KMU from 02/23/2011 № 138]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Yevdoshchuk, M. I. (2015). Deiaki pytannia rozvytku heolohichnoi haluzi ukrainy v umovakh yevro-intehratsii [Some issues of development of the geological industry of Ukraine in the context of European integration]. *Mineralni resursy Ukrainy – Mineral resources of Ukraine*, 1, pp. 3-6 [in Ukrainian].

19. Ziuz, D. V. (2020). Publichna polityka u sferi upravlinnia rozvytkom derzhavnykh pidpriemstv Ukrainy [Public policy in the field of development management of state enterprises of Ukraine]. *Doctor's in Public Administration thesis*. Kharkiv. 223 p. [in Ukrainian].

20. Derzhheonadra: novi mozhlyvosti dlia molodykh fakhivtsiv [Gosgeonadra: new opportunities for young professionals]. (2021). Retrieved from <https://www.geo.gov.ua/derzhheonadra-novi-mozhlyvosti-dlia-molodykh-fakhivtsiv/> [in Ukrainian].

21. Haluzeva uhoda na 2020 – 2022 roky mizh Derzhavnoiu sluzhboiu heolohii ta nadr Ukrainy i Vseukrainskoiu profspilkoiu pratsivnykiv heolohii, heodezii ta kartohrafii (zi zminamy) [Sectoral agreement for 2020 - 2022 between the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine and the All-Ukrainian Trade Union of Geology, Geodesy and Cartography (as amended)]. *geo.gov.ua*. Retrieved from <https://www.geo.gov.ua/sectoral-agreements/> [in Ukrainian].

22. Galushka, A. S., Niyazmetov, A. K., Okulov, M. O. (2021). Kristall rosta k russkomu ekonomicheskomu chudu [The crystal of growth to the Russian economic miracle]. Moscow. 360 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 29.10.2021

Формат цитування:

Булеєв І. П., Зюзь Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку державних підприємств геологорозвідувальної галузі. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 50-57. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).50-57](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).50-57)

Buleev, I. P., Ziuz, D. V. (2021). The Current State and Prospects for the Development of State-Owned Enterprises in the Geological Exploration Industry. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (41), pp. 50-57. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).50-57](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).50-57)